

V R A G E N N A A R E E

En nu wordt de crisis dus zichtbaar als de mist in september. De kou is reeds voelbaar en het vriesweer is op komst. Het geharrewar rond het krimpande geld van de overheid voor toneel heeft weliswaar nog niet geleid tot een diepgaande discussie over het toneelbeleid, maar het embryo van het debat spookt wel al rond in vakbondslokalen, magazines, studiedagen, ministeriële kabinetten, Vlaamse Raden en televisie-omroepen. Als opstart van het gesprek volgen hier de vragen die her en der te beluisteren zijn, vergezeld van een paar kritische kanttekeningen. Het echte debat volgt wel als de nood nog hoger is, de eerste ontslagen voorbij en de zinkende gezelschappen nabij.

Meer of minder?

Voorlopig beperkt het debat omtrent het toneel zich hoofdzakelijk tot de kreet 'meer of minder geld'. De economen en ministers van financiën beslissen: 'minder geld'. Het verenigde toneellevens roept solidair: 'meer'. Natuurlijk moet het Vlaams toneel meer geld krijgen. De meest simpele economische reflex leert dat het debiel moet zijn arbeidsintensieve KMO's als de toneelgezelschappen af te bouwen. En een evidente sociale reflex eist dat alle werknemers tweede klas die nu in toneelland rondwalen (BTK-ers, tewerkgestelde werklozen en crisis-compagnen) eindelijk dezelfde rechten krijgen als hun collega's die hetzelfde werk doen. Maar geen van die twee reflexen haalt het voorlopig.

Dit jaar levert het toneel minstens vijftien miljoen frank in. En van de belofte van Poma, in Panorama, de BTK-ers te 'regulariseren' komt niets in huis. Poma fluistert zelf in de coulissen dat er te veel CVP-ers zitten in die tijdelijke kaders. Meer zelfs, op 5 april heeft Hansenne het volgende aan Poma beloofd: 'Ik heb het genoeg en u mede te delen dat Derde Arbeidscircuit-projecten zullen kunnen ingediend worden door o.m. theaters... volgens een vereenvoudigde procedure.' Tegen de blote afbouw van het toneel door ministers, bezeten van de God DIRV, kunnen de acties niet scherp en solidair genoeg zijn.

En nog ter attentie van hen die cultuur tegenover economie stellen, en de cultuur willen opofferen, het volgende citaat, van Aurelio Peccei, de voorzitter van de Club van Rome: "Alleen cultuur kan de wereld redden. We zijn barbaren, we hebben een enorme macht ontwikkeld maar we zijn niet in staat, door een gebrek aan culturele capaciteiten, met die macht om te gaan." Of dichter bij huis, Rika De Backer: "Het enige wat een volk overeind houdt en ontwikkelingskansen biedt is een permanente, algemene verbeeldings- en gevoelsvorming. De kunsten dragen daartoe bij."

De Barbaren aan de macht?

Een tweede discussiepoint in de huidige golf gesprekken rondom het toneel wordt vaak lacherig aangebracht. Zo Theo Stokking in Omnibus en Johan Depoortere in Panorama aan hun respectieve ministers van cultuur, Brinkman en Poma: "Bent u een cultuurbarbaar?" Zowel de jonge als de kalende eminentie mochten, hand op het hart, ontkenkend antwoorden. Zij doen hun best om van kunst te houden. Laten we wel wezen, de vraag is smeug en naast de kwestie. Het is natuurlijk niet onaardig als een

minister van de kunsten er ook belangstelling voor heeft. Net zoals het prettig zou zijn indien de ambtenaren die zich met kunst bemoeien, echt betrokken waren bij het werkveld (En God weet...). Maar hoe dan ook, persoonlijke voorkeuren veranderen niet de feitelijke machtsverhoudingen tussen de ministers. De vraag is dus slecht en af te voeren.

Geld van de Staat of van Bedrijven?

Naarmate de overheid steeds harder roept geen geld meer te ontwaren in de put onder de staatskas, gaan de toneelmakers meer en meer op zoek naar sponsoring buiten de staatskanalen om. Bij financiële instellingen, privé-bedrijven en privé-personen. De resultaten van die zoektocht zijn vooralsnog matig. En het is de vraag of er überhaupt veel te verwachten is uit die hoek. Alhoewel de weg zeker moet bewandeld worden. Maar de filmmakers van het VAK berichten alvast: "We moeten vaststellen dat de meeste sponsors slechts oog hebben voor de sport enerzijds en voor dure en sjieke aangelegenheden anderzijds: Opera, Europalia, het Festival van Vlaanderen en andere. Verder haalt de sponsoring onmiddellijk haar neus op voor het minste engagement (ook een vorm van censuur?)..." Tot zover de blik in toekomst reikt, zal de overheid de hoofdsponsor van de toneelkunst moeten blijven.

Eigen inkomsten, een subsidiefactor?

Gaat de liefde van het toneel door de maag? In elk geval hebben de restaurants verbonden aan sommige gezelschappen een betere faam dan de groep zelf. Via de kunst van de kok slagen sommige slimme toneelbedrijfsleiders erin hun zalen vol

te krijgen voor de kunst van de acteur. Sommige critici doen daar nogal neerbuigend over. Zeker, de kwaliteit van een diner heeft weinig van doen met de kwaliteit van een voorstelling. Maar dat argument werkt naar de twee kanten. Klantenbinding via de tafel doet ook niets af van het artistieke niveau van een productie. Het probleem dat zich hier verschuilt is dat van de publiekswerving. Ik denk dat men rustig mag stellen dat de verloedering van een paar van onze grote gezelschappen te maken heeft met het feit dat ze zo goed als onafhankelijk functioneren van het aanal toeschouwers. Volle zalen, lege zalen, het maakt weinig uit in de totale turnover van het bedrijf.

In veel gevallen zou de hoogte van de eigen inkomsten van een groep inderdaad een factor kunnen zijn voor het vaststellen van de subsidies. Ik weet niet of ik erg gecharmeerd ben door de toekomstbeelden van de Amsterdamse econoom Van Puffelen (*Marketing in de culturele sector*) maar zijn roep om een betere publiekswerving verdient aandacht. De econoom meent dat een veel groter publiek voor toneel te werven is omdat onderzoeken uitwijzen dat er massa's geïnteresseerden zijn voor het toneel, die nooit een voorstelling zien. Volgens Van Puffelen verdienen zakelijke leiders met een oog en een hart voor publiekswerving extra steun. "Deel van de subsidie zou kunnen zijn, een toeslag van 100 tot 150% op de eigen inkomsten." En bovendien moet het toneelaanbod veel beter bekend worden. "In kunstkringen wordt over deze zaak heel primitief gedacht. Omdat er wekelijks ladderadvertenties verschijnen, affiches worden verspreid, omdat dagbladpers en radio veel aandacht aan kunstevenementen besteden, gaat men ervan uit dat iedereen weet wat er gaande is. In feite geldt dat slechts voor een kleine schare echte kunst-